

Erika Juríková: *Columba laureata. Panegyrické tlače z produkcie trnavskej univerzitnej tlačiarne. Kraków: Towarzystwo Slowaków w Polsce 2014. 199 s.*

Erika Brodňanská

Inštitút romanistiky, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
erika.brodnanska@unipo.sk

Počas 130 rokov pôsobenia vydávala akademická tlačiareň v Trnave diela náboženské, didaktické, vedecké i vedecko-populárne, mala výrazný podiel na vzostupe Trnavy ako kultúrno-vzdelávacieho centra dnešného Slovenska, ale svojím spôsobom aj na rozvoji slovenskej kultúry a vedy, literatúry i národného povedomia. Napriek tomu, že literárna veda spomína panegyrické diela zväčša len okrajovo a nie je im pripisovaná vysoká literárna kvalita, mali v produkcii tejto tlačiarne svoje pevné miesto. Odrážali aktuálne spoločenské, politické, náboženské a kultúrne dianie, hoci boli do istej miery poplatné mecénovi.

Trnavská klasická filologička E. Juríková, ktorá je autorkou radu parciálnych štúdií o historickej Trnavskej univerzite, jej osobnostiach i knižnej produkcii, predstavuje najnovšie slovenskej verejnosti vybrané panegyrické tlače trnavskej univerzitnej tlačiarne. V monografii *Columba laureata* zameriava pozornosť na tlače obsahovo súvisiace so starobyľou trnavskou univerzitou (s. 40 – 149, kapitoly IV – VI). Problematiku sleduje v troch hlavných tematických okruhoch. Prvý tvoria tlače venované Trnavskej univerzite, jej hlavným predstaviteľom a mecénom (s. 40 – 85), druhý oslavné verše venované Habsburgovcom, keďže založenie univerzity i ukončenie jej existencie v Trnave je s nimi úzko spojené (s. 86 – 115), a tretí smútočné a konzolačné (útešné) texty vydané v trnavskom univerzitnom prostredí (s. 116 – 149). Úvod každej z týchto kapitol ponúka čitateľovi krátky historický exkurz k predstavovanému typu panegyrických textov. Po ňom nasleduje analýza konkrétnych diel s latinsko-slovenskými ukážkami. Autorka kladie dôraz na tlače, ktoré sú výnimočné osobou autora či adresáta, svojím obsahom, formou, resp. kreatívnosťou spracovania a syntézy antického a kresťanského sveta. Jednotlivé kapitoly uzatvárajú reprezentatívne oslavné texty v latinčine s paralelným slovenským prekladom a doplnené poznámkovým aparátom.

Predstavenú nosnú časť monografie predchádzajú tri úvodné kapitoly. Prvá sa venuje Trnavskej univerzite ako centru barokovej vzdelanosti (s. 15 – 25), všíma si dejiny univerzity i tlačiarne, charakterizuje jej knižnú produkciu. Nezabúda na slovenský literárny barok, do ktorého trnavské univerzitné tlače chronologicky patria, a ani na jeho miesto v dejinách slovenskej literatúry a kultúry vôbec. V druhej kapitole „Panegyrické tlače ako reprezentatívna zložka barokovej literatúry“ (s. 26 – 34) akcentuje autorka význam oslavných básní pre zámery a potreby jezuitov, ktorí boli správcami univerzity v Trnave. Napokon sa, v tretej z úvodných kapitol (s. 35 – 39), pristavuje pri slovenskej odbornej terminológii vzťahujúcej sa na oslavné tlače. Napriek úzu zaužívanému v slovenčine sa snaží o jasnú diferenciu medzi textom, žánrom a tvorcom. Používa termín *panegyrik* vo význame oslavný text,¹ termín *panegyrika* na označenie oslavnej literatúry ako celku² a slovom

¹ V slovenčine sa slovom *panegyrik* (m. r.) označuje oslavovateľ, velebiteľ, pisateľ panegyriky. Tvar je vytvorený podobne ako názvy osôb píšucich iné literárne žánre (lyrik, tragik, epik). (Slovník slovenského jazyka. III. diel p – r. Bratislava: SAV 1963, s. 19).

² Slovník slovenského jazyka uvádza, že *panegyrika* (ž. r.) je oslavná reč, chváloreč, oslavujúci spis alebo báseň, oslavujúce dielo. (Slovník slovenského jazyka. III. diel p – r. Bratislava: SAV 1963, s. 19). Toto slovo sa však

panegyrista označuje autora oslavného diela.³ Tento jej krok si určite zaslúži pozornosť; terminológia, ktorú používa, je totiž vo vyjadrovaní zmyslu textu, oproti tej zaužívanej, prehľadnejšia, presnejšia a aj vhodnejšia.

Text monografie dopĺňa menný register, ktorý dáva čitateľovi možnosť rýchleho vyhľadávania a orientácie v texte. Bibliografia reflektuje významnú literatúru na danú tému; obsahuje viac ako 180 položiek, pričom sa zvlášť uvádzajú trnavské tlače (44 záznamov) a zvlášť sekundárna literatúra (141 záznamov). Predstavu čitateľa o panegyrikoch vydaných v trnavskej akademickej tlačiarni vhodne dopĺňa obrazová príloha s ich ukážkami.

Kniha sa vyznačuje presnou terminológiou a kultivovaným jazykom, rozširuje súčasné poznatky v danej oblasti bádania. Spolu s autorkou musíme konštatovať, že panegyriky, hoci obsahujú tzv. *loci communes*, nesú výrazné znaky účelovosti a ich obsah treba vnímať s nadhľadom, predsa sú indikátorom pomerov v spoločnosti a neraz prinášajú podrobné informácie o osobe alebo udalostiach, ktoré nie sú zaznamenané v historických prameňoch. Tvoria tak dôležitú súčasť novolatinskej literatúry a neexistuje dôvod pre ich podceňovanie. *Columba laureata* E. Juríkovej je nesporne cenným príspevkom k poznaniu našej barokovej literatúry, k dejinám panegyrického žánru i k dobovému autorskému zázemiu.

javí ako nesystémové, pretože oproti označeniu iných žánrov (epika, lyrika, tragika) pomenúva konkrétny text oslavného charakteru.

³ Výraz *panegyrista* súčasné slovenské kodifikačné príručky ani historické príručky slovenského jazyka nepoznajú.